

És vital reencantar-se de la vida, altrament, el projecte del decreixement no té futur. Latouche exposa que és inevitable que el decreixement vagi en contra del capitalisme, atès que és impossible convèncer aquest sistema, basat en el creixement continuat, que es limiti. Hi afegeix que el decreixement més aviat es podria definir com a «ecosocialisme», però que encara ara es considera que no s'ha de donar forma de partit a aquest moviment. En les darreres pàgines, l'autor hi fa una dissertació, atenent diversos autors, sobre si el decreixement és un humanisme. El projecte del decreixement no és un model tancat, de manera que, si bé no s'identifica plenament amb l'humanisme, sí que en contempla alguns dels aspectes que el caracteritzen. En la supervivència de la humanitat, i per tant de l'humanisme, recalca que cal reintroduir la preocupació ecològica en el centre del negoci social, polític, cultural i espiritual de la vida humana. La realització d'una societat de decreixement no se centra només en la persona, sinó també en les relacions harmonioses de la persona i el seu entorn vivent i no vivent.

Aquest llibre, *Petit tractat del decreixement serè*, fa la denúncia del negoci rendible del creixement a costa de la natura i de com el pes de la nostra vida sobre el planeta sobrepassa el que és suportable, la qual cosa genera grans desigualtats de tipus econòmic, social i espiritual. No és estrany, doncs, que un llibre d'aquestes característiques hagi estat publicat per l'Institut del Territori. De lectura amena i accessible, esdevé molt instructiu, no només per a persones vinculades a l'economia, la geografia i la sociologia, sinó també per a totes aquelles persones que, d'una manera o altra, senten inquietud per tot allò que afecta la globalitat del planeta i volen ser conscients de les seves pròpies actituds. La lectura, si bé és realista i a voltes descrita amb cruïsa, no deixa de ser esperançadora per l'aposta ben fonamentada del nou paradigma que proposa.

Anna Serra i Salvi
 Universitat de Girona
 Departament de Geografia

NOGUÉ, Joan; PUIGBERT, Laura i BRETCHA, Gemma (eds.) (2008)
Paisatge i salut
 Olot: Observatori del Paisatge.
 Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Salut
 ISBN: 978-84-612-4858-2

«Partim del convenciment que uns paisatges de qualitat, ben ordenats i gestionats, incidiran positivament en la salut dels ciutadans i de les ciutadanes, i molt especialment d'aquells sectors més desvalguts». Amb aquesta citació de l'editor del llibre i president de l'Observatori del Paisatge, el geògraf Joan Nogué, es pot sintetitzar l'aportació principal de *Paisatge i salut*. La concepció del llibre es basa en el preàmbul del Conveni Europeu del Paisatge signat l'any 2000, on es reconeix

que el paisatge contribueix a aconseguir el benestar dels éssers humans i que és un element cabdal de la qualitat de vida de les poblacions, independentment de l'emplaçament geogràfic on es trobi.

Paisatge i salut ens apropa a dimensions de la relació entre aquests dos conceptes —probablement desconegudes per al lector amb anterioritat— a partir de col·laboradors de prestigi internacional procedents de vint-i-set disciplines aparentment allunyades entre si, que van des

de la geografia fins a la medicina, passant per la salut pública, l'enginyeria agrònoma, la sociologia, les ciències ambientals, la psicologia social, l'arquitectura i les ciències polítiques. Aquests col·laboradors hi aporten reflexions teòriques, resultats de recerques, polítiques públiques implementades o experiències terapèutiques dutes a terme a Catalunya i arreu del continent europeu.

El llibre s'estructura en una alternança equilibrada i suggerent de capítols més centrats en el paisatge, intercalats amb uns altres de més dedicats a la salut. Està organitzat en tres grans blocs: el primer es titula «Paisatge, benestar i qualitat de vida» i s'hi recullen reflexions teòriques; el segon bloc, «Medi ambient, paisatge i salut» i hi trobem una compilació de polítiques públiques, i el tercer bloc, «Experiències i teràpies» i guia el lector des de les reflexions conceptuals fins a les experiències concretes implementades. Cal mencionar, això no obstant, que, encara que alguns capítols no contenen cap menció explícita al paisatge o a la salut, tracten sobre temàtiques més àmplies o intrínsecament lligades amb els dos conceptes, com ara el canvi climàtic, que aporten una dimensió ampliada als aspectes de paisatge i salut.

En el primer bloc, s'hi presenten les relacions conceptuals entre paisatge, qualitat de vida i benestar, amb l'aportació de col·laboradors com ara Yves Luginbühl, redactor del Conveni Europeu del Paisatge, i Enric Pol, psicòleg ambiental. També s'hi ofereixen capítols centrats en l'àmbit urbà, on es poden trobar aportacions des de l'arquitectura, l'urbanisme i la geografia per part d'autors com ara Francesco Vallerani, Francesc Muñoz o Itziar González Virós.

El segon dels grans blocs se centra en les polítiques públiques concretes dutes a terme des de diferents administracions, amb col·laboracions d'epidemiòlegs, especialistes en salut pública i en medicina internacional, com ara Josep Maria

Antó Boqué, Pedro Luis Alonso, David Moscoso o Antoni Plasència. En el mateix bloc, també s'hi inclouen aportacions des de la psicologia ambiental que demostren, a partir de recerca empírica, com la natura i els paisatges verds redueixen l'estrès i milloren el benestar emocional i la salut de les persones que en poden gaudir. El tercer i darrer bloc mostra exemples de teràpies i experiències que han utilitzat el paisatge per estimular positivament persones amb discapacitats i per integrar sectors socials marginals. També s'hi mostren capítols sobre el *green exercise* o els efectes positius que té realitzar activitat física en entorns naturals, estudis sobre la teràpia horticultural i també sobre l'ecoteràpia.

Pel que fa a la literatura citada, *Paisatge i salut* pren el relleu de *Health, well-being and open space literature review*, el tants cops citat llibre de Nina Morris (2003), i cada un dels capítols va acompanyat d'una bibliografia extensa, actualitzada i de qualitat que permet accedir a un ventall més ampli de treballs que relacionen paisatge i salut. El llibre és també una bona font documental de projectes, informes i recerques que s'han dut a terme per part de diferents administracions o universitats europees.

Una de les aportacions principals de l'obra és l'èmfasi en els aspectes positius que pot tenir un entorn natural, un paisatge de qualitat i una bona planificació urbana en la salut de les persones. Sovint, la relació entre medi ambient i salut s'ha abordat des d'implícacions negatives per a la salut dels paisatges degradats i de l'exposició crònica a substàncies contaminants. En aquest sentit, es podria anar un pas més enllà i veure el paisatge no com a variable influent en la salut de les persones, sinó com a variable resultat. És a dir, analitzar el paisatge com a resultat o reflex de les persones que el construeixen, de la mateixa manera que l'interior d'una casa és, sovint, reflex de les persones que hi viuen. Així doncs, es pot arribar a for-

mular la pregunta següent: «Un paisatge de més qualitat indica que és habitat per una població més sana?». Amb aquesta nova dimensió, el paisatge pot adquirir més riquesa com a objecte d'estudi de disciplines com ara la geografia, la sociologia, l'arquitectura o l'epidemiologia ambiental.

Les aportacions no acaben, però, aquí. El llibre és ple d'analogies entre els dos conceptes principals. Paisatge i salut són dos temes omnipresents en la història de les societats sedentàries. No hi ha cap indret del món que no contingui paisatge ni cap societat humana que no contempli la salut com una necessitat omnipresent. El plaer estètic i la guarició han esdevingut centrals en l'ésser humà. Tots dos són, al mateix temps, construccions culturals dinàmiques que han estat, i encara són, resultat de múltiples interessos. La majoria d'éssers humans entenen la bellesa del paisatge com un paisatge harmònic. Un paisatge bell és un paisatge harmònic amb la natura, amb les persones que l'habituen. D'aquesta mateixa manera, la salut és entesa per tots els paradigmes com un estat harmònic del cos, on l'homeòstasi és l'objectiu principal.

Les relacions entre paisatge i salut són més íntimes del que podríem pensar en un primer moment. Un paisatge que ens és agradable ens és al mateix temps saludable. D'aquesta manera, la importància de tenir un paisatge de qualitat i saludable esdevé una prioritat per assolir un desenvolupament sostenible en un futur proper. Els paisatges constitueixen, al mateix temps, llocs de referència estètica per a persones d'una mateixa comunitat i són elements cabdals en la construcció

del significat de l'indret, ja que la configuració de l'entorn participa en la identitat de lloc de la persona (Pascual de Sans, 2004).

La relació entre paisatge i salut sembla lògica i evident un cop llegit el llibre, malgrat la relativament escassa producció científica existent sobre aquesta qüestió, sobretot des de la medicina. En aquesta línia, esdevé de vegades convenient recuperar la citació del reconegut microbiòleg i ambientalista francès René Jules Dubos: «Sempre he pensat que el problema de la medicina científica rau en el fet que no és prou científica. La medicina actual sols arribarà a ser veritablement científica quan metges i pacients aprenguin a manejar les forces físiques i mentals que actuen a través de la *vis medicatrix naturae* o el poder curatiu de la natura» (Servan-Schreiber, 2007).

Referències bibliogràfiques

- MORRIS, N. (2003). *Health, well-being and open space literature review*. Edimburg: OPENspace Research Centre for Inclusive Access to Outdoor Environments.
- PASCUAL DE SANS, A. (2004). «Sense of place and migratory histories: Idiotope and idiotope». *Area*, 36 (4), 348-357.
- SERVAN-SCHREIBER, D. (2007). *Anticancer: Una nueva forma de vida*. Madrid: Espasa.

Pau Mota Moya
University of Saint Andrews
pau.mota@st-andrews.ac.uk

